

Ernst Hawermans stipendiefond

Transformation och kontext

Klara Bergwall 2025

Tack vare Ernst Hawermans stipendiefond fick jag möjligheten att i början av hösten 2025 åka på en studieresa genom Europa med fokus på transformationsprojekt som på olika sätt hanterar kontext och relationen mellan nytt och gammalt.

Mitt år började med en utbytestermin i Delft, Nederländerna - en plats där ett stort antal intressanta platser och byggnader plötsligt fanns inom nära räckhåll. Det var här mitt intresse för transformation och konservation verkligen fastställdes, framför allt genom kursen CSI-Heritage. Kursen var både teknisk och utforskande och fokuserade på att genom teknisk undersökning, historia och materialkunskap lära sig att identifiera material, diagnostisera orsak till skada på och till slut planera det mest passande ingreppet för konservation.

Kursen omfattade inte bara de tekniska delarna av konservation men även den etiska frågeställningen: hur värden identifieras och prioriteras, hur bestämmer man vad som är värt att bevara för framtiden? Samt hur man förhåller sig till det ramverk fastställt av Venedig Föredraget i 1964 i arbete med kulturhistoriska byggnader.

Det var i samband med detta som jag ansökte till Ernst Hawermans stipendiefond, som ett sätt att med nya kunskaper om konservation kunna fördjupa och bredda min referensbank.

Erfarenheten och kunskaperna jag fått med mig från studieresan kommer att bli en viktig grund och inspirationskälla till mitt fortsatta arbete inom konservation och transformation.

PC Caritas 2016

PC Caritas är en omvandling av en byggnad från 1800-talet, som idag är en del av ett campus för psykiatrisk vård strax utanför Gent i Belgien. Med tiden revs flera av byggnaderna på campuset för att ersättas med mer typiska sjukhusbyggnader. I början av rivningsprocessen för Sint-Jozef-byggnaden frågade man sig istället om man kunde använda, och omvandla den till något annat.

När rivningen stoppades hade man redan hunnit ta ner alla takpannor, demontera flera fönster och riva ut all invändig beklädnad.

PC Caritas är ett experiment på flera sätt, i upplösningen av gränsen mellan ute och inne, och i relationen mellan nytt och gammalt. Målet med omvandlingen var att behålla byggnaden i ett så likt skick som den hittades, samtidigt som nödvändiga ingrepp och reparationer har gjorts för att byggnaden ska kunna

användas som en allmän paviljong. De konstruktiva förstärkningarna är tydligt markerade i en djupt grön färg. Skador i det ursprungliga murverket har lappats ihop med betongblock på ett sätt som gör reparationerna synliga, samtidigt som det rekonstruerar byggnaden till sin ursprungliga volym.

Av de tillägg som gjorts till byggnaden är det endast "växthuset" som inte enbart har ett bevarande syfte utan är istället till för att skapa skyddade uterum.

På avstånd kan man än idag uppfatta byggnaden som övergiven vid första anblick. Taket består endast av takstolar, och saknade fönsterrutor blir gapande mörka hål i fasaden.

Känslan av en öde byggnad finns kvar i rummen. Markplanet är det enda som nås då trapporna blockeras av höga, låsta grindar för patienternas säkerhet och trots att sommarsolen står högt på himlen står flera av de små rummen mörka och tomma. Ändå känner jag mig väldigt lugn här och jag fylls av en fridfullhet när jag sitter på en stol och ritar av det jag ser. Trädet som är planterat mitt i byggnaden vars löv svajar i vinden, små fåglar flyger mellan rummen och det är vackert att se hur reparationerna blir som stygn som håller samman byggnaden.

Arthouse Timelab

2024

Timelab är en ideell organisation som organiserar olika former av gemensamma, kreativa workshops och driver ett makerspace i Gent, Belgien.

Byggnaden var tidigare en mindre fabrik och hade stått övergiven flera år i utkanten av staden.

För att anpassa och omvandla byggnaden till en kreativ mötesplats använde sig arkitekterna av vad de själva beskriver som "arkitektonisk akupunktur". De gjorde ett antal specifika ingrepp, som att skapa större öppningar för att släppa in mer dagsljus och förstärka konstruktionen där det var nödvändigt istället för att göra en mer omfattande renovering.

För att göra den annars anonyma och oansenliga byggnaden mer inbjudande gjordes ett djärvt utsnitt i volymen. Man har sedan "sytt ihop" byggnaden igen med en trappa i metall som både funkar som entré men som även förstärker den kreativa identiteten hos verksamheten.

Invändigt har organisationen tagit byggnaden i anspråk på ett fritt och kreativt sätt. Mycket av det ursprungliga murverket, det välvda taket och flera detaljer har lämnats och visar spår av byggnadens historia. Det råa murverket ger en vacker kontrast mot nya inslag i starka färger och till omaka möbler som antagligen hittats på loppisar, byggts själva eller donerats.

Hotel Fouquet Barrière

2006

Området hotellet ligger i är starkt präglad av 1800-talets Haussmann-arkitektur, med strikta, eleganta stenfasader, mansardtak och detaljer i smidesjärn. Med en så stark prägel av stilen väcks frågan "Hur ska en ny intervention förhålla sig till sin omgivning och hur kan man skapa en dialog mellan det gamla och det nya?"

Edouard François var ansvarig för renoveringen, utbyggnaden och fasaddesignen av Hotellet Fouquet's Barrère i Paris. Det intressanta i detta projektet är inte omvandlingen i sig utan sättet François jobbar med kontext och relationen mellan nytt och gammalt.

Edouard François närmar sig designprocessen med nyckelorden copy - edit i huvudet och gör en nytolkning av Haussmann-stilen med hjälp av samtida material och teknik. Stora betongpaneler monteras på fasaden och imiterar de klassiska attributen såsom mansardtaket och detaljerna i smidesjärn som hittas på byggnaderna runt om.

Vid en snabb blick ner för gatan smälter hotellet in bland sina grannar. Kollar man lite närmare ser man däremot de skarpt utskurna fönstren som nästan liknar de i Sigurd Lewerentz blomsterbutik och som bryter helt mot Haussmann fasadens regler. Fönstren upplevs nästan slumpmässigt placerade i relation till betongfasaden, men följer i själva verket strikt planlösningen, som inte längre förhåller sig till den uppfattade fasadens struktur.

Sättet François hanterar denna nytolkning av Haussmann-arkitekturen tycker jag blir väldigt lyckat, mycket tack vare den otroliga omsorgen som har lagts i detaljerna på betongpanelerna som blir en vacker tolkning av de klassiska attributen.

Palais de Tokyo 2014

Byggnaden ritades 1937 och var från början avsedd att rymma två museum: Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, mer känt som Palais de Tokyo, i den västra flygeln och Musée national d'art moderne i den östra. Palais de Tokyo har alltid varit mer fokuserad på samtida konst och har under åren fungerat som en plats för

många olika evenemang och utställningar. Under slutet av 1900-talet hamnade Palais de Tokyo i skymundan efter invigningen av Centre Pompidou 1977, som då tog över rollen att vara värd för de stora konstutställningarna. Byggnaden stod därefter näst intill oanvänd i flera år vilket ledde till en del förfall.

När Lacaton & Vassal gavs rollen att blåsa nytt liv i museet ville de ta till vara på vad som redan fanns i så stor grad som möjligt och inte försöka förändra byggnaden allt för mycket. De ville framförallt bibehålla den enorma frihet de stora, öppna salarna gav till museets utställningar.

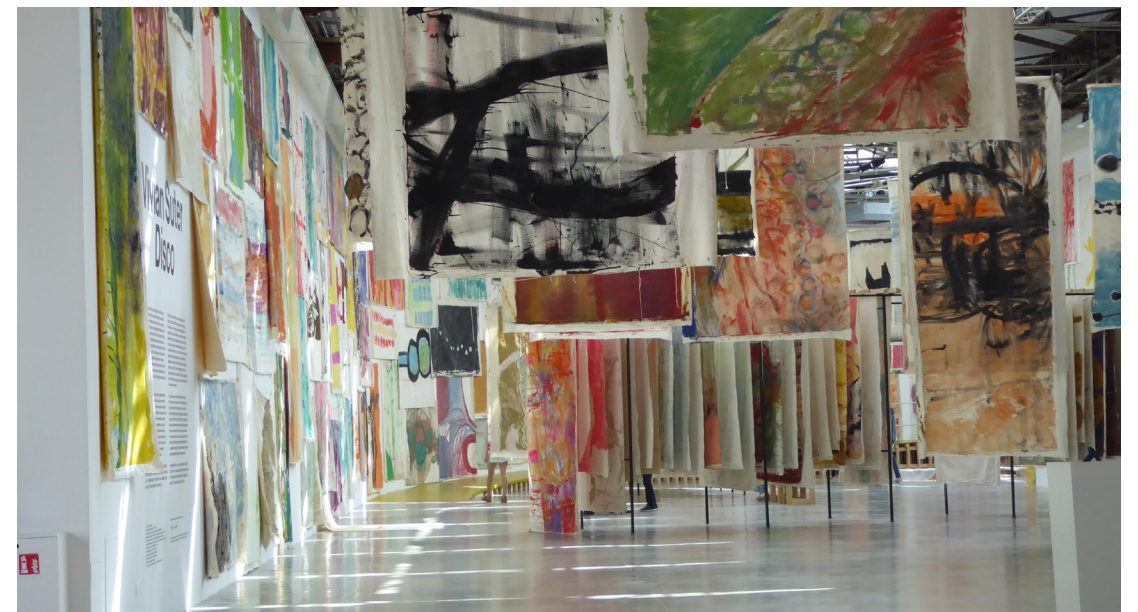
De valde att skala av strukturen ned till sina grunddelar för att exponera de råa materialen, installationer och konstruktionerna. Entreplan och den övre våningen får på så sätt karaktären av en enorm fabriksbyggnad med de kraftiga pelarna, den råa betongen och det exponerade taket. De massiva väggarna avslutas i enorma takfönster som för in dagsljus och lättar upp de annars råa lokalerna.

I samband med utbyggnaden 2014 upptäckte även en tidigare oanvänd källare som fick bli fortsättningen av museet. Att röra sig från den ljusa övervåningen med flera meter till taket, ner i den mörka, labyrintliknande källaren var en enorm kontrast. Även här fortsätter de råa materialen och exponerade installationerna som låter en se hur materialen har åldrats med tiden.

Under mitt besök hölls en utställning i de övre salarna där rader efter rader av målade konstverk på tygstycken hängde överallt i tak och på väggar. De mjuka verken mot den hårda och råa bakgrunden blev en väldigt fin kontrast och tillsammans med ljuset ovanifrån blev rummet otroligt fridfullt.

Castelvecchio museum

1974

Castelvecchio har en lång historia och byggdes redan 1355 av den då styrande familjen *Della Scala* och fungerade under den tiden som hem och befästning mot inkräktare. Sedan dess har slottet varit del av flera historiska konflikter, och delar av både slottet och den tillhörande bron Ponte di Castelvecchio har under åren förstörts och byggts upp på nytt.

Efter en större renovering 1928 har slottet fungerat som museum för medeltida konst

från Verona. Under andra världskriget led slottet återigen av större skador och det var först i samband med restaureringen, mellan 1958 och 1974, som Carlos Scarpa kom in i bilden. Medveten om de många restaureringarna och förändringarna som slottet genomgått under sina år var målet att tydliggöra och synliggöra de historiska lagren. I flera fall innebär detta till och med att senare tillägg har tagits bort eller grävts fram genom selektiv rivning.

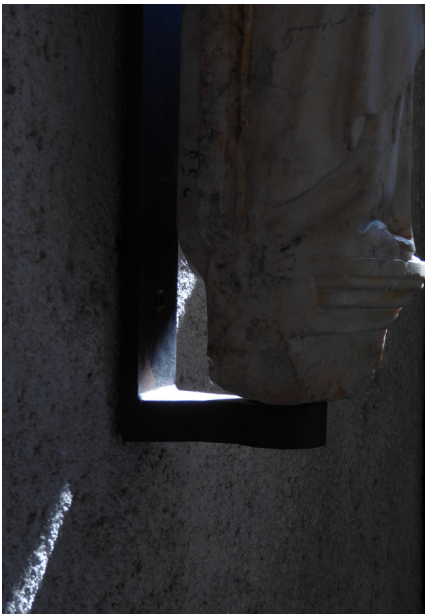

Under 1920-talet installerades en samling fönster i gotisk stil som hade räddats från en samling historiska byggnader som rivits 1882. Scarpa valde att behålla dessa fönster istället för att restaurera dem till sitt ursprungliga utseende just på grund av deras arkitektoniska och historiska värde. Han valde däremot att förstärka dessa genom att rama in dem med fönsterarmaturer i Mondrian-liknande mönster. Här syns även hur lager av fasaden har skalats bort i lager.

Scarpas tillägg utgörs främst i trä, stål, sten eller betong, samtida material som är vackra men inte sticker ut, utan istället låter konsten och originalbyggnaden dominera. När det kommer till mötet mellan det nya och gamla lämnar han ofta ett medvetet mellanrum som en slags markör.

Detta gör han bland annat i skulpturgalleriet där det nya betonggolvet har gjutits med en tydlig distans mot väggen, eller i separationen mellan den höga försvarsmuren och museets huvudbyggnad. Huvudbyggnaden byggdes under tidigt 1800-tal men genomgick större förändringar under 1920-talet genom arkitekterna Ferdinando Forlati och Antonio Avena.

Överallt i Castelvecchio finns lager av historia som på olika sätt gjorts synliga igen och ställs i kontrast till det som är nytt. Byggnaden är otroligt komplex och varje del har behandlats olika beroende på dess förutsättningar vilket gör att man i varje rum eller del av byggnaden upplever något nytt, aldrig upprepningar.

Jag blev särskilt fascinerad över hur flera konstverk har specialdesignade displayer, utformade för att kunna framhäva varje verk på bästa möjliga sätt. Flera stod till och med på hjul och temporära ställ under en längre tid för att ge Scarpa tid att bestämma vart de skulle stå i relation till hur ljuset föll in eller man rör sig genom rummet.

Avslutningsvis vill jag återigen tacka Ernst Hawermans stipendiefond för att jag fått möjligheten att åka på denna fantastiska studieresan som kommer vara en ovärderlig del av min utbildning. Tack för allt!

Klara Bergwall